

УДК 316.356.4

І. О. ФОКІНА

м. Херсон

ОРГАНІЗАЦІЯ ШЕФСЬКОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ДИТЯЧОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

У статті дається визначення поняттям «дитяча громадська організація», «дитяче громадське об'єднання», здійснюється їхній порівняльний аналіз. Зроблено спробу визначити поняття «шефська допомога». Розглядається надзвичайно актуальне питання умови діяльності дитячих громадських організацій щодо здійснення шефської допомоги.

Ключові слова: дитяча громадська організація, дитяче громадське об'єднання, шефська, благодійна, волонтерська допомоги.

Постановка проблеми. Суспільство, яке не підтримує знедолених, не виявляє діяльної турботи про немічних, інвалідів, нужденних, не може вважатися соціально справедливим, морально здоровим, певною мірою йому притаманні ознаки деградації. Видатний педагог-практик В. Сухомлинський радив учителям і батькам вчити дітей добра, любові, милосердя. «Дитина має зростати у постійному піклуванні про людей і довкілля» [1, 188; 2].

У сучасному суспільстві молодь є найбільш мобільною соціальною групою. Тому ми вважаємо, що саме вона повинна стати активним учасником вирішення завдань, що стоять перед державою та суспільством, а саме організація шефської допомоги тим верстам населення, які її потребують. Нині шефська допомога набуває дедалі більшого значення в розв'язанні гострих соціальних проблем, роблячи значний внесок у соціальну сферу.

Актуальність дослідження підсилюється тим фактом, що врахування досвіду діяльності молодіжних, дитячих організацій, їхніх реальних здобутків і результатів особливо необхідне в умовах активної розбудови громадянського суспільства в Україні. Виходячи із цього, їхнє вивчення становить безсумнівний інтерес для формування цілісного погляду на систему дитячих громадських організацій в Україні на різних етапах суспільно-політичного розвитку, а також допоможе оптимізувати систему дитячих громадських організацій в Україні, актуалізує питання дослідження шефської допомоги дитячими громадськими організаціями на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну базу дослідження дитячих

спільнот заклали вітчизняні вчені, а саме Т. Е. Коннікова, В. В. Лебединський, К. Д. Радіна, Б. Е. Ширвіндт та ін. Створення та зародження зарубіжних дитячих організацій висвітлено в працях П. Анджеяка, Р. Баден-Пауелла, Е. Гернле та ін. Діяльність сучасних зарубіжних організацій розглядається в роботах П. Гюттлера, Г. Нейнера, У. Вольфграма та ін.

Теоретичні основи благодійної діяльності досліджено в роботах таких учених: Р. Апресян, Дж. Бредлі, В. Гер'є, М. Дмитрієва, Е. Красноперова, А. Лінденмайера, П. Лофарг, Д. Оссовіль, Д. Ренсел, Е. Мюнстерберг, Е. Фоміна, Г. Шмоллер та ін.

Вагомий внесок у становлення теорії волонтерства, розробку його теоретичних та методологічних засад зроблено українськими (О. Безпалько, І. Зверева, Н. Заверико, Г. Лактіонова, Л. Міщик, І. Мигович, С. Пальчевський, В. Петрович, Ю. Поліщук, А. Рижанова, М. Тименко), російськими (І. Айнутдинова, О. Акімова, Л. Вандишева, В. Пестрикова) й зарубіжними (Р. Лінч, С. Маккарлі (США), Л. Питка, Є. Матерна (Польща) дослідниками, які визначили сутність, ознаки, особливості, напрями та принципи волонтерської роботи.

Незважаючи на те, що проблема дитячих громадських організацій постійно перебуває в полі зору вчених, все ж недостатньо досліджень, які б розкривали діяльність вищезначених організацій щодо здійснення шефської допомоги.

Постановка завдання. Аналіз літератури із зазначеної проблематики показав, що питання організації шефської допомоги в діяльності дитячих громадських організацій досі

недостатньо представлено в педагогічних дослідженнях. Тому виникла необхідність більш детального наукового вивчення проблеми «Організація шефської допомоги в умовах дитячої громадської організації».

Саме розгляд цих питань, а також описання практичного досвіду шефської допомоги дитячим об'єднанням учнів «КРОК» Херсонської спеціалізованої школи I–III ступеня № 52 з поглибленим вивченням української мови є метою пропонованої статті.

Для реалізації поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- уточнити такі поняття, як «дитяча громадська організація», «дитяче громадське об'єднання»;
- визначити поняття «шефська допомога»;
- теоретично обґрунтувати необхідність запровадження у практику діяльності дитячих громадських організацій технологій шефської допомоги;
- виявити виховний потенціал дитячих громадських організацій щодо організації шефської допомоги.

Виклад основного матеріалу. Організація Об'єднаних Націй оголосила на період першого двадцятиліття нового століття Всесвітній рух в інтересах дітей новий етап здійснення Конвенції про права дитини. Стратегія цього руху передбачає активну участь самих дітей у житті суспільств, характеризується процесом становлення нової педагогічної концепції, у центрі якої знаходиться особистість дитини та молодої людини, яка забезпечує самопізнання, самовизначення й самореалізацію особистості, яка зростає та розвивається [3].

Окремо взята людина дуже обмежена у своїх можливостях щодо вирішення тих чи інших завдань. Причинами виникнення організації є необхідність об'єднання фізичних, інтелектуальних, інформаційних, комунікаційних, економічних можливостей людей для досягнення спільних цілей, які відповідають інтересам кожного члена колективу.

Право дітей на об'єднання передбачено статтею 15 Конвенції ООН про права дитини (20 листопада 1989 року) [4]. Конституція України гарантує всім своїм громадянам право на свободу об'єднання, зокрема у громад-

ські організації (стаття 36 Конституції України) [5]. Варто зазначити, що діти мають право створювати дитячі громадські організації відповідно до Законів України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» та «Про громадські об'єднання» [6;7].

У Законі України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» подається таке визначення: «дитячі громадські організації – об'єднання громадян віком від 6 до 18 років, метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на реалізацію та захист своїх прав і свобод, творчих здібностей, задоволення власних інтересів, які не суперечать законодавству, та соціальне становлення як повноправних членів суспільства» [8, 2].

Дефініція «організація» передбачає наявність таких ознак: орієнтованість на досягнення деякої заздалегідь фіксованої мети, що вимагає спільних і координованих дій: наявність спеціалізованого персоналу, що пройшов спеціальну підготовку та виконує функції управління; можливість людини реалізувати свої потреби й інтереси, але в суворо визначених межах. Ці межі детерміновані соціальним статусом людини, запропонованими йому ролями, соціальними нормами та цінностями, прийнятими в цій організації; фіксоване членство; діяльність із захисту спільних інтересів (Л. В. Кузнєцова) [9, 187–190].

Отже, організація – об'єднання людей, чия спільна діяльність свідомо координується задля досягнення спільної мети чи сукупності цілей. Незважаючи на велику кількість визначень організації, особливі соціальні утворення, що дозволяють суспільству та людям досягати цілей, яких не можуть досягти індивіди, діючи поодиночки.

Дитячою громадською організацією, на думку О. Корнієвського, можна вважати добровільне самоврядне неприбуткове громадське формування, створене для задоволення та захисту соціальних, спортивних, культурних та інших інтересів осіб віком до 18 років [10, 57].

У сучасних дослідженнях Л. Алієвої, О. Волохова, Р. Литвак, О. Коршунової, А. Матвійчук, М. Мірошкіної, Н. Онищенко, Т. Трухачової, Г. Сабітової та ін. існують різні підходи до визначення поняття «дитяче об'єднання».

Так, О. Кирпичник розглядає його як добровільне, тобто те, що базується на самоуправлінні, некомерційне формування, створене за ініціативою дітей та дорослих громадян, які об'єдналися на основі спільності інтересів для реалізації цілей, проголошених у статуті громадського об'єднання [11, 129–138].

На думку А. Малиновського, дитяче об'єднання – «різновид малої групи, що функціонує як соціальна організація, має вільно сформовану організаційну структуру, демократичну ієрархію «дорослий – дитина» та активні особистісні соціальні відносини» [12, 123].

Р. Литвак стверджує, що дитина охоче піде в те об'єднання чи організацію, які проявляють турботу про нього, будуть враховувати його інтереси, створять умови для нормальної життєдіяльності [13].

Аналіз наукових досліджень із проблем діяльності громадських дитячих об'єднань виявив, що більшість дослідників вважає його добровільним формуванням, де діти об'єдналися самостійно чи разом із дорослими для задоволення своїх соціальних потреб та інтересів, здійснення соціально значущої діяльності за провідної ролі педагогів [14; 15; 16; 17; 18; 19]. За дослідженнями науковців, дитячі громадські об'єднання вирішують спільне завдання – виховання молоді, хоча роблять це по-різному.

Ми підтримуємо думку О. Касьянової про те, що дитяче об'єднання й дитяча організація мають спільні ознаки: об'єднують дітей для колективної діяльності, спрямованої на задоволення їхніх особистісних, соціальних потреб та інтересів; утворюються на основі принципів добровільності, рівності прав, власної ініціативи; є самостійними по відношенню до державних структур із наявними органами самоврядування [20].

Отже, ми вважаємо, що ці дві інституції суспільства – дитяча громадська організація та дитяче громадське об'єднання – мають спільні (однакові) ознаки: наявність спільної мети, задоволення інтересів і потреб учасників, добровільність, наявність органів самоврядування, традицій, вираз ідеалів та цілей у спеціальних символах, атрибутах, ритуалах, внутрішній устрій (структура). Виходячи із цього, у нашому дослідженні ми будемо розг-

лядати дитячу громадську організацію як один із типів дитячого громадського об'єднання.

У вільній енциклопедії «Вікісловник» дається визначення терміну «допомога» як сприяння кому-небудь або чому-небудь; дії чи засоби, що полегшують, або спрощують що-небудь. Добровільна турбота, допомога, співчуття та самопожертвування будувались на вічних етичних принципах, у тому числі на справедливості й милосерді – засадах, які становлять основу волонтерського руху.

Волонтерська допомога – це широке коло діяльності, що містить традиційні форми взаємодопомоги та самодопомоги, офіційне надання послуг та інші форми громадянської участі, яка здійснюється добровільно на благо широкої громадськості без розрахунку на грошову винагороду [21].

Найпопулярніший російський Енциклопедичний словник Брокгауза та Єфрона визначає благодійність як «прояв співчуття до ближнього і моральну обов'язковість імущого поспішати на допомогу жебраку...». Тлумачний словник української мови трактує благодійність як надання «добровільної безкорисливої пожертви у вигляді матеріальної, фінансової, організаційної чи іншої допомоги».

Шефство, шефська допомога (від слова шеф) – громадська діяльність у формі надання конкретним сильним у цій сфері суб'єктом-шефом (від людини до організації) економічної, культурної, політичної чи іншої безоплатної систематичної допомоги конкретній слабшому об'єкту-підшефному. Шефська допомога була поширена в СРСР, де, наприклад, зустрічалися шефство промисловості та навчальних закладів над сільським господарством, відмінників над невстигаючими, досвідчених робітників над молодими робітниками і т. ін. [22; 23; 24].

В економічній енциклопедії «шефство» визначається як форма благодійництва, громадської діяльності (підтримки), систематичної допомоги (піклування), що надається однією особою (юридичною чи фізичною) іншій.

Зважаючи на вищезазначене, можна зробити висновок, що допомога: благодійна, волонтерська чи шефська мають багато спіль-

ного та майже не відрізняються змістом діяльності й об'єктами допомоги.

Автор пропонує власне визначення «шефська допомога» – це діяльність фізичних та юридичних осіб (некомерційних суб'єктів господарювання), яка здійснюється на засадах добровільності, безкорисливості й полягає в систематичній допомозі (благодійній, волонтерській) тим, хто її потребує.

Оскільки милосердя, турбота формується та проявляється в конкретних справах, то діяльність (шефська, благодійна, волонтерська) виступає основною умовою та засобом її прояву. Завдяки їй і через неї підлітки реалізують своє «Я», пізнають світ і себе, формують свою самосвідомість, моральні та соціальні установки.

З початку року в Україні зареєстровано 13 дитячих громадських організацій. Загалом їх в Україні діє 1044. «Найчастіше дитячі об'єднання створюються у столиці. Зараз тут зареєстровано 72 дитячі громадські організації, далі іде Донецька область, де працюють 35 об'єднань юних активістів, та Луганська із 30 дитячими громадськими організаціями. Найменше дитячих громадських організацій зареєстровано у Хмельницькій області – 4 місцеві громадські організації» [25]. У м. Херсоні та Херсонській області налічується 19 дитячих громадських організацій та 79 благодійних організацій (фондів) [26].

Аналіз програм діяльності сучасних всеукраїнських дитячих громадських організацій показує, що більшість організацій так чи інакше залучена до організації шефської допомоги через реалізацію благодійних соціальних проектів. Про результативність таких програм можна дізнатися з Національних конкурсів «Благодійна Україна», «Благодійник року», «Волонтер року», Міжнародного молодіжного конкурсу волонтерських проектів, Всеукраїнського конкурсу благодійних проектів «Добро починається з тебе» і т. п.

В арсеналі форм шефської допомоги шкільного об'єднання учнів «КРОК» спеціалізованої школи № 52 м. Херсона (рік заснування – 1996) є благодійні акції та різноманітні заходи з надання соціально-педагогічної та психологічної допомоги верствам населення, які її потребують [27].

Традиційними є такі соціальні благодійні акції: «Подаруй своє серце дитині», «Відпочиваємо разом», «Ветеран живе поруч», благодійні обіди, автобусні екскурсії, концерти. Також учні допомагають Дніпровській районній організації Товариства Червоного Хреста України в Херсонській області, Дніпровській раді ветеранів у їхній роботі, беручи участь у наданні соціальної допомоги самотнім непрацездатним громадянам похилого віку, дітям-сиротам, ветеранам та іншим верствам населення, сприяє реалізації державних програм, спрямованих на охорону здоров'я: «Здоров'я 2020: український вимір», «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року та місцевих акцій «Турбота», «Милосердя», «Яблучко» та ін. [28].

За період своєї діяльності у структурі дитячої організації створено два об'єднання «Від щирого серця», «Нащадки Перемоги», які значно розширили діапазон своєї діяльності від конкретних практичних благодійних справ до розробки, реалізації власних соціальних благодійних проектів. Результат – вхід у 100 найкращих проектів Всеукраїнського конкурсу «Добро починається з тебе» Міжнародного благодійного Фонду «Україна 3000» (2009, 2010 рр.). Перемога в Регіональному конкурсі «Благодійна Херсонщина – 2013» Національного конкурсу «Благодійна Україна» у номінації «Благодійник – дитяча спільнота». Голова об'єднання «Нащадки Перемоги» А. Гайдученко посіла II місце у Всеукраїнському етапі захисту науково-дослідних робіт Малої академії наук із теми «Благодійництво як складова діяльності учнівських волонтерських загонів». Три члени об'єднання – А. Гайдученко, Т. Спіцина, І. Назарова в період із 2010 р. до 2014 р. ставали переможцями регіонального конкурсу «Волонтер року». Керівник об'єднання І. О. Фокіна перемогла у Всеукраїнському конкурсі «Волонтер року – 2010» в номінації «Найкращий волонтер по роботі з обслуговування інвалідів» та у 2013 році в Регіональному конкурсі «Благодійна Херсонщина – 2013» Національного конкурсу «Благодійна Україна» в номінації «Благодійник – фізична особа».

Висновки і перспективи досліджень. Тільки в діяльності підліток має можливість

відчути себе активним членом суспільства, реалізуючи свої ініціативи та приймаючи самостійні рішення. Тому ми вважаємо, що дитячі організації дають можливість широко залучати молоде покоління до вирішення проблем, які існують в суспільстві, а саме покращувати соціальний стан верств населення.

З огляду на викладене вище, можна стверджувати, що недержавний сектор доповнює діяльність держави у сфері соціального захисту; діяльність дитячих громадських організацій є головною умовою для самореалізації особистості в наданні різноманітних благодійних послуг, допомоги; шефська допомога важлива як для суспільства, та людей, які потребують допомоги так і для самих суб'єктів дитячих громадських організацій.

Результати дослідження показали прагнення підлітків отримати в дитячій громадській організації можливість зайнятися цікавими видами та формами занять. Соціально активні підлітки – члени шкільного об'єднання учнів «КРОК» висловили бажання своєю діяльністю приносити користь та об'єднуватися заради вирішення мети в окремі загони «Милосердя», «Нашадки Перемоги», «Від щирого серця». Здатність дитячих громадських об'єднань забезпечити поєднання цікавої діяльності з діяльністю, яка характеризується суспільно-значущим змістом, також є суттєвим потенціалом для реалізації та розвитку соціальної політики країни.

Список використаних джерел

1. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка / М. Г. Стельмахович. — К. : ІЗМН, 1996. — 288 с.
2. Вишнівська Н.В. Поняття милосердя і його виховання у дітей [Електронний ресурс] // Вісник психології і педагогіки : Збірник наук. праць / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. — Випуск 4. — К., 2010.
3. Шалабаева О. В. Детская организация как фактор социального становления личности ребенка / О. В. Шалабаева // Актуальные вопросы современной педагогики: материалы междунар. науч. конф. (г. Уфа, июнь 2011 г.). — Уфа : Лето, 2011. — С. 60—62.
4. Конвенція про права дитини [Електронний ресурс] / ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_021. — Загол. з екрану.
5. Конституція України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996.
6. Закон України Про молодіжні та дитячі громадські організації / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999.
7. Закон України Про громадські об'єднання / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013.
8. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації»/ Законодавчі акти з питань освіти. — К. : Парламентське вид-во, 2004. — С. 241—245.
9. Детское движение: словарь-справочник / ред.-сост. Т. В. Трухачева. — М. : Минск, 1998.
10. Корнієвський О. До проблеми визначення правових засад утворення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв'язання. Збірник наукових публікацій українського науково-дослідного інституту проблем молоді за підсумками виконання наук. програм і проектів у 1995 році. Випуск п'ятий. — К. : А.Л.Д., 1996. — С. 55—61.
11. Кирпичник А. Г. Детская организация как общественная организация детей / А. Г. Кирпичник // Несторонний взгляд. — 1992. — Вып. 1. — С. 129—138.
12. ТИМ – Теория, история, методика детского движения : [информационный бюллетень] / [ред. и отв. за вып. Т. В. Трухачева, А. Г. Кирпичник]. — М. : Пресс-Соло, 1998. — вып. IV. — С. 123.
13. Литвак Р. А. Педагогические основы деятельности детских общественных объединений в современных условиях : автореф. докт. пед. наук. спец. 13.00.01 / Р. А. Литвак. — Екатеринбург, 1997. — 389 с.
14. Алиева Л. В. Две вехи. Две характеристики / Л. В. Алиева // ТИМ : теория, история, методика детского движения : [информационный бюллетень] / [ред. и отв. за вып. Т. В. Трухачева, А. Г. Кирпичник]. — Кострома. — 2002. — Вып. VI. — С. 81—86.
15. Заикина О. В. Педагогические условия реализации коммуникативного потенциала подростков во временном детском объединении : дис. ...канд. пед. наук : спец. 13.00.02 / О. В. Заикина ; Костромской госуд. ун-т им. Н. А. Некрасова. — Кострома, 2004. — 165 с.
16. Онищенко Н. П. Корекція девіантної поведінки молодших школярів у процесі діяльності дитячих громадських організацій : дис. ...канд. пед. наук : спец. 13.00.07 / Н. П. Онищенко ; Держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. — Переяслав-Хмельницький, 2003. — 121 с.
17. Пташко Т. Г. Социализация личности подростка в условиях детского общественного объединения : дис. ...канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Т. Г. Пташко ; Челябинский государственный педагогический ун-т. — Челябинск, 2000. — 199 с.
18. Тетерский С. В. Педагогический потенциал детско-молодежных общественных объединений / С. В. Тетерский // Педагогика. — 2001. — № 6. — С. 40—44.
19. Чугунова О. Д. Детское общественное объединение как способ педагогического влияния на социальную активность подростков : дис. ...канд. пед. наук : спец. 13.00.06 / О. Д. Чугунова ; Костромской гос. ун-т имени Н. А. Некрасова. — Кострома, 2000. — 182 с.
20. Касьянова О. В. Формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях : дис. ...канд. пед. наук. : спец. 13.00.07 / Інстит. проблем виховання Націон. академ. пед. наук України. — К., 2011. — С. 66.

21. Звонко Д. Волонтеры и тимуровцы или с чего начать? [Электронный ресурс] / Д. Звонко. — Режим доступа : http://vk.com/topic—12414019_21857508?post=2. Загол. з екрану.
22. Шефство // Большая советская энциклопедия: В 30 т. — М. : Советская энциклопедия, 1969—1978.
23. Шефство [Электронный ресурс] // Словарь исторических терминов / Крюковских А. — Режим доступа: <http://licnoeuchastie.3nx.ru> //
24. Наставничество // Словарь по экономике и финансам. — Глоссарий.ру.
25. Дитячі громадські організації найчастіше реєструються у столиці [Електронний ресурс] // Державна реєстраційна служба України. — Режим доступу: <http://www.drсу.gov.ua/show/11344>. Загол. з екрану.
26. Громадські організації та благодійні фонди м. Херсона та Херсонської області [Електронний ресурс] // Незалежний громадський сайт інформаційно-аналітичної підтримки розвитку ефективного місцевого самоврядування і дієвого громадянського суспільства «Херсон. Громада. Ініціатива» — Режим доступу : http://www.hgi.org.ua/?ch=grom_org. Загол. з екрану.
27. Охрімчук Р. М. Дитячі об'єднання України у вимірах минулого та сучасного: Довідник-посібник / Р. М. Охрімчук, Л. В. Шелестова, О. В. Кравченко та ін.. — Луганськ : Альма-матер, 2006. — 256 с.
28. Спеціалізована школа № 52 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт школи. — Режим доступу : <http://www.school52.ks.ua/sfokrok.htm>. Загол. з екрану.

І. О. ФОКІНА

Kherson

CORPORATE ASSISTANCE ORGANIZATION IN CHILDREN'S SOCIAL INSTITUTION

The definitions of «children's social institution», «children's social association» and their comparative analysis are given in the article. An attempt to define the concept of «corporate assistance» is made. An extremely important question of activity conditions of children's social institutions with corporate assistance is considered.

Keywords: children's social institution, children's social association, corporate, charitable, volunteer assistance.

И. А. ФОКИНА

г. Херсон

ОРГАНИЗАЦИЯ ШЕФСКОЙ ПОМОЩИ В УСЛОВИЯХ ДЕТСКОЙ ОБЩЕСТВЕННОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

В статье дается определение понятиям «детская общественная организация», «детское общественное объединение», подается их сравнительный анализ. Сделана попытка определить понятие «шефская помощь». Рассматривается чрезвычайно актуальный вопрос условия деятельности детских общественных организаций по осуществлению шефской помощи.

Ключевые слова: детская общественная организация, детское общественное объединение, шефская, благотворительная, волонтерская помощи.

Стаття надійшла до редколегії 17.07.2014